

Berka Attila

Jóvátévő Miklós

OÁ, oá, oá, oá!

Bizony felsír vitéz nagybányai Horthy Miklós a mély és hideg sötét közepén. Zúg a feje, fáj a könyöke. Kényelmetlenül, nyugtalanul aludt.

Hallgatózik: csend.

Hiába erőlteti a szemét is.

Néhány kérdés bukkan fel csak: hol van, él-e még, ez már a pokol...

– Ady Endrének volt igaza, Miklós.

– Ki az?! Ki van itt?

– Én vagyok az, Miklós. Megismersz?

Nem, a szeme még nem szokott hozzá a sötéthez. De hát ki is lehetne, vagyis hát milyen kérdés ez?

– Tisza vagyok. Tisza István.

– Ti...sza...? Tisza István?! De hiszen téged, már megbocsáss... – Keze gyorsabb nyelvénél, előbb mutatja, mint hogy mondaná.

– Igen, Miklós, halott vagyok, rég halott. Egy negyedszázada. Meg egy éve.

Huszonhat esztendeje! Akkor most, akkor most 194... Horthy Miklós agya kitisztul.

– Miklós! A kiugrás! A németek!

– Nyugodj meg, Miklós, a fiadnak nincs semmi baja. Minden megoldódik, minden rendben lesz. A családnak sem esik bántódása. Biztosan tudom.

– Akkor jó.

Horthy próbál magához térni, Tisza Horthyra vár.

– Miben volt igaza Ady Endrének? – kérdezi végül Horthy.

– Hogy minden egész eltörött. Törve volt már rég. Amikor mi még nagyot akartunk tenni, mert nagynak képzeltük magunkat, akkor már rég kicsik voltunk. Például tizennégyben nem kellett volna a háborúba lépünk.

– Nem?!

– Nem. Inkább köszönőlevelet kellett volna küldenünk Gavrilo Principnek, és elszakadni, odahagyni Ferenc Józsefet meg az egész szomorú osztrák-magyarországot, meg persze szembenézni a többszáz éves hazugsággal, hogy Magyarország minden része közvetlenül hozzánk és aláink tartozik, és akkor nincs se Károlyi, se Kun Béla, se aztán Trianon.

– Nincs?

– Nincs. A nemzetiségek már negyvennyolcban le akartak válni, de akkor őket is helyretették a sógorok. Trianonra nekünk már nem volt ütőkártyánk. Az, hogy a Habsburgok nélkülünk soha nem nőttek volna ki, közben meg hálátlanok voltak velünk, nos, az semmit nem változtat azon a tényen, hogy legkésőbb negyvennyolcban észnél kellett volna lennünk. Persze leginkább azt a nárcisztikus, buta Kossuthot kellett volna távol tartani az eseményektől.

– Kossuthot?

– Igen, őt. Amit lehet, elrontott. De mondok még jobbat. Neked is ki kellett volna egyezned Kun Béláékkal az ország érdekében.

– Nekem, a bolsevikokkal?! Hát ezt nem gondolhatod komolyan!

– Miért? A románok meg a csehek jobbak voltak?! Hát nem lett volna világraszóló tett, ha ti és a kommunisták közösen harcoltok az országra támadó ellenséggel? Szerinted nem lehetett volna csodálatos, minden beidegződést, reflexet, a történelmünkben már annyi bajt okozott ostoba önérdeket félretéve utat mutatni az egész világnak? Hogy végre az ország, a nemzet szavak valóban mindenkire vonatkoztak volna? Megmutathattuk volna végre egyszer, hogy azért tartjuk magunkat olyan nagyszerűnek, mert a vész óráiban összefogunk, és a mi együttes erőnket soha senki, de senki nem győzheti le!

Tisza mintha fújtatna és mintha leroskadna.
Horthy nézi, nézi.
– Még mindig mennyi szenvedély van benned! – mondja Horthy.
Tisza fáradtan legyint.
– De tényleg – mondja Horthy. Aztán felpattan, és fel-alá járkál hátratett kézzel, olyanokat mormolva, hogy „tehát akkor”, „tegyük fel”, „végül is”, „kivételesen fogadjuk el”, „feltéve, hogy” és a többi. Méltóságteljes, épp mint egy ellentengernagy. Úgy is áll meg Tiszával szemben.
– Én csak jót akartam. Újjáépíteni az országot. Visszaszerezni, ami mindig is a miénk volt. De leginkább távol tartani a háborút, amennyire s ameddig csak lehet.
– Tudom, Miklós. Én is valahogy így gondolkodtam. Csakhogy figyelmen kívül hagytuk mindketten, hogy a világ megváltozott. Hogy minden egész eltörött, ahogy Ady mondta. És nem most, nem akkor, hanem ötven vagy száz évvel korábban. Mi meg olyasminek maradtunk a hívei, ami nincs is. Életképtelenek lettünk az életképtelen ideáinktól, az idejétmúlt módszereinktől. Még a mondataink is porosak, a beszédünk, a mozdulataink is hullamerevek.
– Azt hiszem, értem, amit mondasz, bár igazat nem tudok adni, azt hiszem, abba azonnal beleőrülnék.
– Megértelek. Megértem a király nélküli királyság kormányzóját, és a tenger nélküli ország ellentengernagyát is. Mindenkit.
Horthy váratlanul, magát is meglepve sértődik meg.
– De ne gyötörd magad – mondja meleg hangon Tisza. – Tartogasd az erődöt a feladatodra.
– Feladatom? Milyen feladatom?
– Mondhatnám, hogy testhezálló: Magyarország megmentése.
Horthy szíve újra, igazándiból verni kezd, a karját meg mintha esküre emelné.
– Kétségtelenül vállalnom kell!
– Vállalnod kell, Miklós? Attól tartok, nem értesz. Kizárólag úgy kapod meg a feladatot, ha tiszta szívvel akarod, ha valóban bármily nehézséget vállalsz. Tehát se visszavonulás, se menekülés. Ténylegesen az utolsó leheletedig tart a feladatod.
Horthy engedni igyekszik, hogy e lehetőség, a feladat rá nehezedő súlya teljes egészében nyomja, préselje. Örül, hogy alig kap levegőt. Persze a kétely férgé azonnal mocorogni kezd benne.
– De a jelenlegi helyzetben mit is tehetnék?
– Ismét te leszel Magyarország első embere.
– De hát ez lehetetlen, te is tudod! Ha a németek nem végeznek velem, megteszik a szovjet-oroszok.
– Nem, senki nem fog téged megölni, Miklós. Lesz ugyan német likvidálóparancs, de megúszod, a szovjetek meg nem foglalkoznak veled túl sokat. Lesz nekik ügyis elég bajuk.
Horthy sóhajt, legyint. Lehunyja a szemét. Szusszan egyet, horkan kettőt, felébred.
– Bocsáss meg, István bátyám, te mennyire előre látod a jövőt?
– Csupán bizonyos folyamatokat, eseményláncolatokat látok. Persze ezek tarthatnak igen rövid és igen hosszú ideig is.
– Értem. Hm. És mit kellene tennem?
– Egy évtizedig elvonultan élsz, aztán felbukkansz, és onnantól harminc esztendeig az ország vezetője leszel.
– Ez elég érdekesen, leginkább hihetetlenül hangzik.
– Hát igen. Van is egy kis szépséghibája. Merthogy kommunistává kell lenned. És a szovjet-oroszokkal kell barátkoznod.
Horthy szóhoz sem jut, bár kavarnak benne kérdésszerű gondolatok, csak nem rendeződnek kimondhatóvá. Nem, ez nem lehet Tisza István, ez az ördög játéka. Vagy a Mindenható próbája.
– Nem, Miklós, nem.
– Tessék? – ocsúdik Horthy.
– Nem az ördög játéka vagyok. Hanem tényleg Tisza István. A Mindenható próbája stimmel, de az rám is vonatkozik. Azért vagyok itt, rám ezt a feladatot róttá ki a Magyarok Istene.

Horthy kétszer a bal, egyszer a jobb combjába csíp. A fájdalom igazi és nem tűnik el Tisza István, nem ébred fel Horthy Miklós.

Sóhajt és ásít Horthy; levegőt!

– Jól vagy? – kérdezi Tisza.

Horthy bólint.

– A családomnak valóban nem esik bántódása?

– A hajuk szála sem görbül. Lesz néhány kellemetlen hónapotok, de aztán mehetek Portugáliába. Ott is fogsz meghalni.

Horthy bólint.

– Azt tudod, hogy mikor?

– Pontosan tudom: 1957. február 9-én.

Horthy megmerevedik.

– Az előbb azt mondtad, harminc esztendődt fogok élni Magyarország első embereként.

– Igen, azt mondtam. Így is lesz.

– De akkor én ezt nem értem, ne haragudj.

– Pedig pofonegyszerű – mondja Tisza. És vigyorog. Nem tehet róla, és maga is meglepődik, de élvezi a helyzetet. – A halálotól számítva kapsz még harminc évet. Kicsit több mint harmincat.

– ??? István bátyám, kérlek, ne szórakozz velem.

– Márpedig én nem szórakozom. Amikor meghalsz, csak a tested pusztul el, szellemed s lelked továbbél.

Horthy rosszat sejt.

– Vagyis olyan kísértet leszek, mint te?

– Dehogy leszel, semmi ilyesmi. Egyébiránt én sem vagyok az. De ez most mellékes is, fogy az időm, és még nem mondtam el a lényegét.

– Akkor ne csigázz, kérlek, ne kínozz!

– Te pedig ülj le, kérlek. – És most Tisza, ha élő ember lenne, mély levegőt venne, de legalább a hangja ünnepélyes. Horthy valóban lélegzet-visszafojtva vár s figyel.

– Tehát: 1957-ben hivatalosan, a materiális világ számára meghalsz. El is temetnek és a többi. Lelked s szellemed viszont hazautazik Magyarországra, és ott megszállja Kádár Jánost, az ország legfontosabb, első emberét. Attól fogva minden pillanatában, minden döntésében vele leszel, ti ketten együtt lesztek ő. Egészen a haláláig.

Horthy mintha a saját arcképe lenne: merev és néma.

– Szörnyű leszel, borzalmas. De muszáj. Nélküled, pontosabban a kettősötök nélkül az ország sorsa rettenetes lenne. Az országnak kettőtökre van szüksége. Abban, ami a nemzetre vár, te és Kádár csak együtt tudjátok a legjobb megoldást. Majd meglátod, miféle figurák lesznek körülöttek és milyen reménytelen lesz a külpolitikai helyzet is.

– Pfü! – mondja Horthy, s aztán: – Wúhh!

– Arra kell csak vigyáznod, hogy mindvégig a hatalom közelében maradj. Hogy ne engedd ki a kezedből a tényleges hatalmat.

– Aham. Egyébként ez a Kádár név valahogy ismerős.

– Hallhattad már, igen. Most még csak egy kis bajkeverő, illegális kommunista. Nem ügyetlen, de a többihez képest kevésbé vérszomjas. Alkatilag nem elég radikális. Ezért lesz ő a megfelelő választás. A háború után ugyanis a szovjetek nem mennek ki az országból, sőt először Sztálin legjobb tanítványa lesz az úr. De aztán változnak az idők, majd hallod a híreket, lesz időd felkészülni, ráhangolódni, és amikor a te feladatod kezdődik, már lesz lehetőség az országnak jót is tenni.

Horthynak ezer, tán tízezer kérdése lenne, de nem akarja feltenni őket, fárasztaná a beszéd, kimerítő feldolgozni, amit Tisza István mondott.

– Tudom, hogy nem könnyű. De választ kell adnod, Miklós. Őszinte választ. A szabad akarat dogmája szent és sérthetetlen. Ha nem vállalod önként, a Magyarok Istene is tehetetlen. Ezért is kérlek teljes valómban, tedd meg, vállald el. A haza érdekében. Így vagy úgy, de ennek a szerencsétlen népnek túl kell élnie a következő évtizedeket. Kádár egyedül nem bírná a nyomást, te

Kádár nélkül gyorsan megbuknál, nem kevés vérfürdővel – bár mondjuk neked, amíg élsz, nem is lenne esélyed helyzetbe kerülni.

Horthy Miklós fáradt. Nagyon.

– Mennyit gondolkodhatok? – kérdezi elhaló hangon, természetesen.

– Hát gondolkodni akarsz? Akkor még mindig nem értesz. – Tisza sóhajt. – Ne akard, hogy csalódjam benned, Miklós, könyörgök, ne akard.

Tisza szomorú, szembogara fénylik, a vaksötét ellenére jól látja Horthy.

– De, István bátyám...

– Na jó, egye fene, Miklós öcsém. Kapsz két percet, jó? Két perc gondolkodási időt. Két percre magadra hagylak.

És eltűnik Tisza tényleg.

Horthy megkönnyebbül a hirtelen magánytól. Nem is gondolkodik, csak behunyja a szemét, és hallgatja a csendet.

Agyrém ez az éjszaka. Nem is olyan régen, az első pillanatban elutasította volna az ötletet, sőt már Tisza István megjelenését is visszautasította volna. Mindez semmilyen formában nem történhetett volna meg. Nem lehetne megtörténnie.

Mégis, mégis, mégis.

Órület.

De még csak meg se örülhet.

A családjáról, a fiáról gondoskodnia kell. Pedig néhány nap pihenő, egy kis nyugalom milyen jó lenne! Vízre szállni újra, elhajózni, ó, arra lenne most igazán szüksége. Ó, a tenger!

– Hogy döntöttél, Miklós?

Jaj, a két perc!

– Nem döntöttem sehogy, István bátyám, mert itt én valójában nem dönthetek...

– Miklós, ne bosszants...

– Isten őrizz, István bátyám! Hadd mondjam végig. Tehát dönteni nekem most nem áll hatalmamban, ehhez én, önmagamban már kevés vagyok. Ezt az elmúlt esztendőben jól megtanulhattam. Viszont amit elmondnál, bármit is hiszel, teljes egészében megértettem, és kész vagyok vállalni a feladatot. Mióta kormányzója vagyok, voltam ennek az országnak, mindig a legjobb szándékkal vezéltek. Tudom, ez is kevés volt, és azt is tudom, hogy a pokol felé vezető út is jó szándékkal van kikövezve. – Feltehetően más okból, de elmosolyodnak, ráadásul egyszerre. – Az ember, vagyis hát én, Horthy Miklós kevés vagyok, de ha a Magyarok Istenének a halálom után is szüksége van rám, s belém helyezi bizalmát mindazok után, amit eddig tettem, nem állhatok félre, nem múlhatok el gyengén, gyáván. S legalább esélyem lesz arra is, hogy jóvá tegyek valamit abból, amit elrontottam.

Tisza megkönnyebbülten sóhajt.

– Köszönöm, Miklós öcsém – mondja.

– Nem, István bátyám, én köszönöm. Teljes szívemből köszö...

Elcsuklik a hangja Horthy Miklósnak, mintha sírni kezdene, de nem sír, csak egy aprócska gombóc nőtt a torkában, ami a meghatott Tisza István lassú eltűnésével párhuzamosan szívódik fel.

Jóvá tenni, jóvá lenni, ismételési vitéz nagybányai Horthy Miklós, hogy álomba ringjon.